

Geopolitika Ruska; Současné ruské geopolitické myšlení

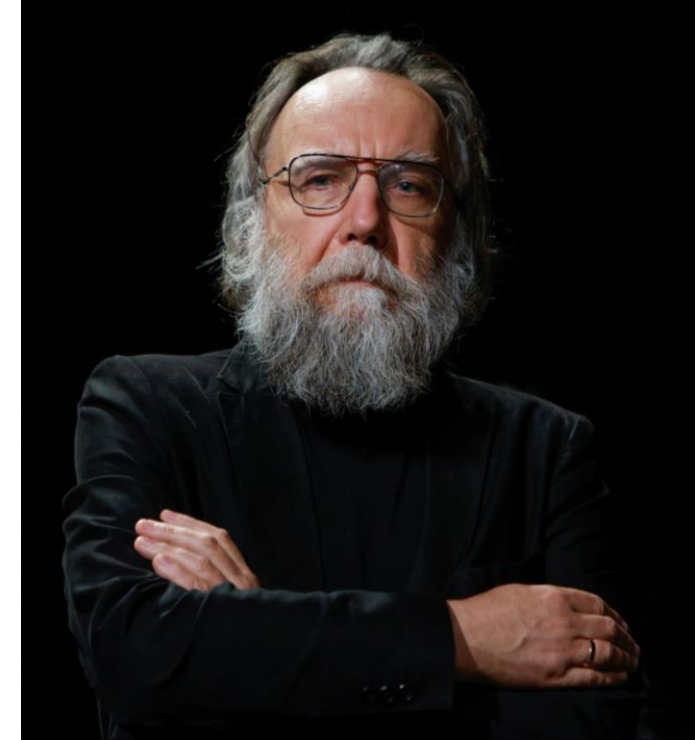
Mgr. Martin Jirušek, Ph.D.

— *„Hroutící se impéria vytvářejí dvě příčiny napětí: pokusy sousedů využít slabosti imperiálního centra a snahy upadajícího impéria obnovit svou autoritu na periferii.“*

— *H. Kissinger*

Ruské pojetí geopolitiky

- Rozdělení na (objektivní) akademickou geopolitiku a geopolitiku jako propagandu
 - (A. Dugin – *Rusko musí přirozeně expandovat*)
- Kritická geopolitika – jiné pojetí
 - Kritika aktuální policy
 - Geopolitika jako „národní zájmy“
- Vysvětlující význam konkrétních území (Krym, Kavkaz, střední Asie)
- Ruská pozice v rámci geopolitického uspořádání je vnímána jako utvářená skutečnost spíše, než přírodní/geografická danost
 - Vidíte podobnosti s jiným známým pojetím?

Ruské pojetí geopolitiky

- „*Geopolitika*“ jako termín byla vytěsněna během období SSSR – svázání s německou „Geopolitik“ a jejími negativními konotacemi
- Disciplína se pod tímto pojmem oficiálně začala rozvíjet opět až po rozpadu SSSR
- Myšlenka geopolitiky jako politiky s pohledem upřeným na mapu však nevymizela - Rusko jako impérium
 - Myšlenka přesahující konkrétní zřízení nebo období
- Éra V. Putina – obrat k nacionalistickým ideologům – Dugin
 - Rusko jako obránce „Ruského světa“ (Russkiy Mir) – sféry politického a kulturního vlivu
- Rusko zažilo (90s) a zažívá propad formativní moci – urychlený situací po 2/2022
 - regionální mocnost, nikoli globální
 - izolace, sankce a dekarbonizace přispívají k erozi ruské pozice v MVZ

Ruský svět/Russkiy Mir

- Pojem definovaný po rozpadu SSSR v 1990s, hojně užívaný v 2000s
- Střední Asie - „Eta nasha neft“
- Nesoulad mezi aspiracemi a reálnou schopností projektovat moc za hranice
- Po rozpadu SSSR kritika RUS zahr. pol. z (RUS) konzervativních pozic
 - *As the internationally recognized legal successor to the USSR, the Russian Federation should base its foreign policy on a doctrine declaring the entire geopolitical space of the former Union to be the sphere of its vital interests (like the United States' Monroe Doctrine in Latin America) and should strive to achieve understanding and recognition from the world community of its special interests in this space.*
- Ambice znovuzískat moc nad územím bývalého SSSR (Y. Primakov - 2. pol. 90s)
- 2000 – V. Putin - Uvědomění si omezených kapacit na globální úrovni a soustředění se na „blízké příhraničí“ – „postsovětský prostor“

Terminologicko-teoretická poznámka: Defenzivní vs. ofenzivní realismus

- Stát jako centrální jednotka systému
- Moc jako definiční faktor
- Hra s nulovým součtem
- Defenzivní realismus – snaha konzervovat status quo, bránit ostatním jednotkám ve změnách v distribuci moci/změně kapacit/územních ziscích
 - Ruský přístup k CEE v 1990s
 - nedostatečné vlastní kapacity k aktivnímu působení, „zakopání se na pozicích“
- Ofenzivní realismus – snaha zaplňovat uvolněné prostory (i geograficky)
 - Ruský přístup k CEE od 2000s, **po 2/2022 (!)**
 - nárůst vlastních kapacit (nacionalizace zdrojů, růst cen energ. komodit, ekonomické oživení)
- **Nikoli změna paradigmatu, ale změna kapacit (!)**

NEW YORK TIMES BESTSELLER

"A comprehensive and unflinching
exploration of the human condition . . .
In its scope and wisdom, *Secondhand Time*
is comparable to *War and Peace*."
—THE WALL STREET JOURNAL

SVETLANA
ALEXIEVICH

SECONDHAND TIME

THE LAST OF THE SOVIETS

AN ORAL HISTORY

Ruský svět/Russkiy Mir, blízké příhraničí

- „Barevné revoluce“ (Gruzie 2003, Ukrajina 2004) – vnímány jako selhání Ruska v blízkém příhraničí
- Zaměření se na „blízké příhraničí“ v 2000s, využití ekonomického vzestupu (růst cen energií)
 - stavěl na (koloniální) historii a důsledcích řízeného „promíchávání“ etnik v dobách SSSR
 - Snadné získat ruské občanství
 - „*Rusko je tam, kde se mluví rusky*“ – soustředí se na etnicitu spíš, než na území – **implikace pro MVZ?**
- „Ochrana ruských občanů“ jako často používaný motiv intervencí
 - pojem „Ruský svět“ použit při ospravedlnění anexe Krymu (2014)
- „Ruský svět“ používán jako vágní pojem v souvislosti s (nekonkrétně) definovanou sférou vlivu
 - Typicky se překrývající s územím/sférou vlivu SSSR
 - Dle Kremlu: kulturní, jazykový, hodnotový, náboženský (!) prostor
 - Sepjetí státu a církve – sféra vlivu jako území s vlivem ruské pravoslavné církve
 - Záměrná elasticita pojmu?
 - Pojem se vyvíjí spolu s pozicí Ruska v MVZ – srov. počátek 2000s vs. konec., 2014, současnost...

Ruský svět/Russkiy Mir, blízké příhraničí

- Eurasijská (ekonomická) unie (EEU) – legitimizace ruského mocenského postavení a posílení ruského hospodářství
 - integrace v rámci ruské sféry vlivu
 - protiváha Z integračním projektům
 - status Ukrajiny jako roznětka revoluce 2013/2014 („Majdan“)
- Ruský svět jako koncept mířící na etnicitu – tj. potenciálně rozkladný vliv na státy s ruskou minoritou (často vzniknuvší cílenými politikami SSSR během CW)
 - Např. Ukrajina, Gruzie, Pobaltí, Moldavsko,...
 - Státy neúčastníci se RUS projektů (jako např. EEU)
- Prolínající se koncepty – materiální (EEU) a hodnotový (RM)
 - Oba cílí na rozšiřování sféry vlivu, byť EEU nepřímo a tacitně (viz 2013)

Pojetí ruské identity ve vztahu k životnímu prostoru - Eurasianismus

- Rusko jako specifická entita – ani evropská, ani asijská
- Potřeba centrální ideologie
- Rusko jako jednotka *sui generis*, nezávislé (a bránící se) vnějším vlivům a ohrožením
- Jako koncept se objevuje ve 20. letech 20. století
- Svébytnost daná širokým

(územním, kulturním, etnickým) rozkročením Ruska

- Rusko pohltilo mnoho národů, jejichž hranice se setřely (byly „setřeny“) a jsou nejasné
- Rusifikace následovala územní expanzi
- Jeden ze způsobů potlačení separatistických tendencí i v současnosti
- Reálně rozdrobená a nesoudržná entita

Eurasianismus, sebevnímání Ruska

– Různé proudy pojetí vztahů s okolními zeměmi

1) Pro vztahy se Z (Evropou)

- koncentrace na Asii by vedla k izolaci a ztrátě relevance (potenciálně nebezpečné)

2) Expanzionisté/Rusko jako unikátní civilizace v opozici Z

- Rusko jako opozice Západu a zejména transatlanticismu (USA)

- Rusko jako soběstačná entita

- **(post)komunisté, nacionalisté – Zjuganov, Žirinovskij – spojení jinak historicky protichůdných idejí!**

- **Dugin**

3) Další proudy:

Stabilizátor Eurasie – Rusko musí zůstat velmocí všech azimutů

Rusko jako most mezi V a Z – využití vlastní pozice, není nutné svazovat svůj osud s Evropou či s Asií

– Tsygankov

- sebevnímání Ruska není homogenní; od westernistů k izolacionistům a expanzionistům

- Váš pohled?

Eurasianismus, sebevnímání Ruska

- „Třetí Řím“ (16. st.) – přesvědčení o predestinaci a domovu evropských/křesťanských hodnot
- Pocit permanentního ohrožení
 - značná rozloha, členité hranice, mnoho sousedů
 - Motivace k expanzi – zabezpečení expanzí
 - Pocit vnějšího ohrožení a obklíčení a obrana proti vnějším vlivům – obležená tvrz
 - Potřeba silného státu/státního aparátu – vede k centralismu a personifikaci moci
- Neochota připojovat se k aliancím, kterým nedominuje
 - Posíleno vývojem v 20. století a po CW (pocit zostuzení a kolektivní trauma)

	Expansionists	Civilizationists	Stabilizers	Geoeconomists	Westernists
Image of Eurasia (former Soviet area)	“Continental empire”	“Civilization”	“Intersection” of economic and cultural influences		A spatial non-entity
Russia’s security goals in Eurasia	Power	Survival	Stability	Development	Adjustment, democracy
Russia’s political borders in Eurasia	Beyond the former Soviet Union	Former Soviet Union	Contemporary post-Soviet borders		
Russia’s security strategy in Eurasia	Unlimited politico-military expansion and alliances	Moderate politico-military expansion and geoeconomic autarchy	Politico-military balancing and state-led geoeconomic projects	Transregional economic developments through state and private initiatives	Adjustment to the Western dominance
Main partners	Germany, Japan, Iran	China, India, and other Eurasian states	No main partners (“multi-vector” foreign policy)		The West
External environment	Geopolitical empires	Local civilizations	Great powers competition under interdependence and pluralism		West-shaped interdependence
External threats	Athlanticism or “trade civilization”	Geopolitical and geoeconomic pressures from the West and the East			West-hostile states
Representative authors reviewed	Dugin	Nartov; Zyuganov	Gadziyev	Kolosov & Mironenko	Trenin

Sebevnímání Ruska - současnost

- **Expanzionistický eursianismus, spojující nacionalisty, komunisty i církev**
- Ovlivněno pohledem V. Putina
- Opatrný postoj a relativní vstřícnost postupně přešly v nedůvěru a nepřátelství
 - Nikoli však fundamentální změna
 - Dlouhodobě Rusko zůstává zakořeněno ve vnímání MVZ optikou klasického realismu
 - Hra s nulovým součtem
- Vztahy historicky zakořeněné
- Význam hraničních oblastí (Krym, Ukrajina)
- Dugin – navazuje na klasickou geopolitiku (pozemní a mořské velmoci)
 - jádrem střetu je kulturní odlišnost Ruska a Západu
 - koalice Rusko, Japonsko Německo, Írán proti Západu – nerealistické